

Други балкански рат

Цетиње, 8. јула

Хоризонт се разведрава.

Ужасно клање међу дојучерашњим савезницима попустило је у својој жестини.

Хиљаде љешева покриле су долине Вардара и Брегалнице. Пуши се свјежа крв јунака палијех на високим македонским планинама. Вјетар још није разнио пушчани и топовски дим.

Помаља се лик Побједе, која се овога пута насмијешила много намученом и искушаваном српском народу.

Срби могу бити задовољни. Спремом, оружјем и јуначким махом извојевали су побједу праведној ствари. Документована је пред цијелим свијетом *унутрашња величина* једног малог народа. Она је исписана за сва времена, да је и неписмени могу читати, по Овчијем Пољу потоцима крви и соковима живаца српских војника. Нека нам сила јачих и сплет неодољивих прилика и отму тековине поново крвљу заливане, ипак нам унутрашњу моћ нико више не може сломити и сатрти. Ова је моћ јача од највеће Велике Силе; јача, у колико јој, последице одлично положеног крвавог испита, ма ко још буде хтио чинити неправду.

А неће је *нико више ни чинити*, бар не у ономе обиму, у којем би била чињена, да је којом несрећом српску војску у Македонији постигао пораз. Пред успјехом се клања и љути противник. Успјех не признати, било би нитковски и ништаво! — ускликнуо је поводом пада Скадра велики њемачки лист „Франкфуртске Новине“, које су прије пада оштро нападале Црну Гору.

Са непобитном чињеницом сјајне побједе српског оружја у Македонији мире се сада и душмани српски. Они сами крче путеве измирењу и споразуму са српским народом.

Све окреће на боље.

То је потоњи билтен о ратној и дипломатској кризи на Балкану, у којој српски народ има тешку али славну улогу.

Промјена курса.

Полуслужбена бечка штампа, која је у очи битке код Штина водила хајку противу свега што је српско, сада сигнализује промјену курса. Ова промјена као да ће бити комплетна.

Прва честитка, која је о Петровдану за рођендан Краља Петра стигла у београдски двор од страних владалаца — била је од Цара Франца Јосифа.

У Београду је са задовољством истакнута ова чињеница. Научили су се од Бугара шта не треба чинити па да се један народ оспособи за достојна члана међународне заједнице. Не треба се побједом опјанити, успјехом помамити и изгубити душевно мјерило за могућности и немогућности. Не треба последице успјеха с презрењем гледати на све стране, као што су Бугари последице Лиле Бургаса и

Једрена гледали и на саму своју браћу и савезнике.

Бечка штампа прилази Србији. То је новост која много говори.

Србији се више не оспорава право освојења. Њој се признаје и војнички успјех, па и дипломатски такт. Њене захтјеве бечка штампа сада више не означава претјераним и неоправданим. Једно се само од ње тражи: да поштеди Бугарску. Апелује се на милосрђе побједитеља. У њега се полажу наде да ће бити помириатељ.

Без посредовања

Све су се Велике Силе сложиле у одлуци, да зарађене балканске државе треба оставити да саме међусобно сврше спорове. Саме нека закључе примирје и стални мир, саме нека се разграниче. Можда ће доцније доћи европска контрола, која ће ту и тамо поправити уговор о миру. *У битност се неће тицати. Србији у најмању руку остаје оно, што је прије рата са Бугарском тражила.* Дакле, сва десна обала Вардара са Битољем до Ђевђелије.

Уништење Бугарске

Уништење Бугарске неће се допустити ни под коју цијену. Она је потребна као залага балканске равнотеже. Сузбијање Бугарске са обале Јејегског Мора биће спречено. На Грчку се чини притисак, да према Бугарској буде предусретљива.

Аустро-Угарска је уложила сву акцију да Бугарску спаше од уништења. Труд јој узалудан, јер уништење Бугарске не желе ни Србија ни Грчка. Србији и Грчкој Аустрија не оспорава више земљишта, која су крајале прије рата.

Краљ Константин и Краљ Фердинанд

Грчки Краљ Константин јавно је пред цијелим Европом оптужио Бугаре због звјерстава што их је њихова војска починила у Македонији над Грцима. Оптужба Краља Константина узбунила је сав образовани свијет. На Краљев позив страни дописници пошлели су на лице мјеста и увјерили се о истинитости оптужбе. Фотографирали су примјерке бугарских злочина.

На то се сада јавља бугарски Краљ Фердинад. Он је послао једном лондонском листу телеграфску изјаву, у којој вели да су све грчке тужбе о бугарским звјерствима измишљене и срачунане на постизавање вјештачког раздражења противу Бугара.

Другим ријечима, Краљ Фердинанд јавно пориче истинитост тврђења Краља Константина!!

Нико их више не брани

У великој европској јавности поступак Бугарске готово нико више не брани. И угледни органи њемачке јавности, који су симпатисали Бугарима, сад им окрећу леђа. „Фосове Новине“ аустриски лист у Берлину, ружно се изражавају о Даневу. Веле, да је овај бугарски дипломата у Лондону умно вјешто блефирати и варати сву Европу. Али показало се да је у њему оличена обична азијатска диктаторска ћуд, скривена у кучине макијавелизма. Лија је долијала. У њему не бијаше ништа солидно. Све блеф, обмана, превара, а испод разметљивих ријечи празнина и простота.

„Дељи Телеграф“ аустрофилски лист у Лондону, оштро напада Бугаре.

Он пише: „Ма шта да је прави војни положај Бугарске према Србији и Грчкој, јасно је да се њен првобитни ратни план показао као потпуно неуспјех. *Бугарска ће изаћи са јако смањеном славом и илијеном.* Онај који губи има да плати, а њена молба Цару Руском за посредовање значи да *признаје да је изгубила.* Она је требала да израчуна унапријед сав трошак и да покаже већу готовост за *признање моралних љавара српским захтјевима.* Извјештаји нашег најпочтог извјештача о *покољима и свирепостима, што их учинише Бугари при својем одступању, довољни су сами по себи да униште и потоњу трунку симпатије, која се у овој земљи (Енглеској) осјећала за Бугаре. Је ли икад било потпунијег и катастрофалнијег преокрета у једном тако кратком времену? Прошле јесени Бу-*

гарска наједанпут постаде једна нова војна сила са несавладљивом војском вођена од војника, чији им успјеси још донијеше поштовање Европе. Бугарска је проглашена за Пруску Балкана. *Њена хегемонија била је до крајности кратка вијека.* Притијешњена непријатељима са свију страна, она у највећој кризи своје судбине призива посредничку помоћ. Ми нећемо покушати да предсказујемо ток догађаја. Ми се само надамо да ће се Србија, Грчка и Румунија показати резонабил својим одговорима Русији“.

Вратио бугарски орден

Јесенас је у бугарску војску био изаслан од стране белгиског Црвеног Крста бриселски лекар д-р Леме. Он је био присутан и опсади Једрена. Још тада је видео како су Бугари небратски поступали према браћи Србима. Кад су по паду Једрена Бугари јавно и званично Србима одрекли сваку заслугу за освојење тога утврђења, д-р Леме се у своју отаџбину вратио са осјећајима гнушања због таквог бугарског поступка.

Овијех дана дошао је Лемеу у Брисел бугарски орден, који му је послан за његове заслуге у рату. Он га није ни распаковао, већ га је одмах вратио у Софију с овим ријечима:

„Не ласка ми то одликовање и не примам награду од народа, који мучки набада своју браћу“.

Одричу се Русије

Страни листови саопштавају из Софије, да је нова бугарска влада са поторним аустрофилима Радославовом и Генацијевом на челу већ дала изјаве, којима окреће леђа Русији. Неки бугарски политичари изјављују, да у Бугарској нема родољуба, који би више био за Русију.

На све стране уцјене и блефови. Они мисле, да ће тијем задобити противнике Русије. Напротив, и они ће се агадити над таквом незахвалношћу бугарских државника. И они ће видјети, да су бугарски државници непоуздани и на све готови кад могу јавно оптуживати и вршећати своју ослободитељку — Русију.

Кад им Русија управо због словенских интереса неће да помогне створити Велику Бугарску, они онда и њу издају. Радећи тако сада, још немоћни, какви би тек били према Русији кад би збиља њеном помоћи добили Велику Бугарску? Тад би јој савршено окренули леђа, презревши и њу у својем лудилу величине.

Краљ Фердинанд и Савов

Опасним се оружјем послужиле бугарски владалац и влада да би се спасли и пред својим народом и пред цијелим свијетом од одговорности за поразе војске у Македонији.

Цару Русије телеграфски оптужише генерал-симуса Савова, да је он крив за мучки напад на Србе и да је он, без знања владе, започео рат!!

Ако је истина, да је Савов без знања владе отпочео рат и довео Бугарску до ове несреће, онда би он требао да буде кратким путем стријељан. Међутим, он је само смијењен, и то му је сва казна.

Ако је оптужба противу Савова неистинита — то је очигледно — онда се бугарска влада латила веома опасног средства за свој спас. Оптужила је ни крива ни дужна војсковођу, који је, слушајући њене наредбе, довео земљу до пропасти. Овако јавно оптуживање невиног војсковође толико ће се осветити његовим тужитељима. Који ће се генерал у Бугарској хтјети и смјети више ставити у службу за нови слични случај својем Каљу у влади?! Изигравали своју браћу и сусједе, изигравају ето и унутра своје стубове, те дочекују потпуни слом.

Значајна изјава

Бечка „Н. Сл. Преса“ у својем потоњом броју учинила је ову значајну изјаву: *„Морамо доћи до увјерења, које смо често исповиједали, да је балканским ратом сахрањено и једно велико питање, које је кроз вијекове потпиривало распрпо између Русије и Аустрије. Ни Русија, ни Аустрија немају шта више на Балкану да освајају. Прошла су времена Велике Катарине која је једном пролазила кроз тријумфалну капију на којој је било исписано: овуда ћеш у Цариград!“* Све приче о интервенцији, које је и сами Ерентал демантовао, постају све више беспредметне ушљед мирољубивости, ко-

ја сада више не икад сачињава основ живота аустро-угарске монархије. Аустро-Угарска у својој души не жели да Бугарска буде раскомадана и уништена; али ни један наш државник, који има и трупке осјећања одговорности, неће савјетовати да се води таква политика, *која би се послужила средством силе и довела у питање највише интересе.* И на нас и на Русију што се тиче нашега господства на Бакану могла би се примијенити шаљива ријеч: за нашим је леђима велика будућност!

Наши у рату

Јутрос је приспио телеграфски извјештај са бојног поља о дечанском одреду наше војске у Македонији.

Према томе извјештају, наша војска је водила борбе 4, 5. и 6. о. м. око Брегалнице и Каменице. Као и увијек до сада, наша војска држала се одлично и показала сјајно. У тој тродневној борби наша војска је успјела да заузме добре положаје, али како је била одлучна и крвава, ова борба није могла да прође без жртава.

Од наших је пало 109 мртвих, а међу њима и бригадни барјактар *Јаков Алексић.*

Рањених је било 453 од којих су 8 официра. Међу њима је: командант прве бригаде командир *Лука Гојнић*; четни командир капетан *Спасоје Гардашевић* из чевско-бјеличког батаљона, поручник *Лука Стаматовић* из батаљона команско-загарчког, потпоручник *Блажо Белевић* из батаљона братоношког, поручник *Ђуро П. Ђуровић* из батаљона пјешивачког и командир митраљешког одреда потпоручник *Нико Кашћелан* из батаљона његушко-ћеклићског. (Имена двојице официра су у телеграму нејасна и не одговарају ни једном имену наших официра, те их овом приликом не износимо. Али зато смо се постарали да што прије објавимо имена свију наших палих и рањених витезова.)

Командир Лука Гојнић рањен је, као и већина, лако и још води команду над својом бригадом.

Наши се налазе на добрим положајима, стање је у војсци одлично, а ни колере нема.

Тако и овом приликом наши ратници испољише своје прегалаштво и пожртвовање хватајући се у коштац са непријатељем.

С поносом истичући имена палих хероја за свету нашу ствар на догледу освешеног Косова, која ће у пуном сјају блистати крај осталих косовских осветника, желимо да им ова света Србинова и силном крвљу натопљена земља буде лака и, гордећи се њима, кличимо им: слава им, слава!

Честитајући ране рањеним витезовима и борцима нашим, од срца им захваљујемо што и овог пута поносно одржаше сјај нашег прослављеног оружја и што показаше херојским подвизима да су достојни синови своје поносне земље, и желимо им брзо опорављење како би и од сад били ведре и поносна чела на бранику опште ствари „на страх врагам“!

Утисак о свему досадишњем

Утисак о свему досадишњем и са бојног поља и из великих европских канцеларија *сасвијем је повољан за ствар Србије, Црне Горе и Грчке.*

Српска је будућност обезбјеђена. *Никад до сад није имала боље основе.*

Српско је име данас у Европи високо уздигнуто.

Умјереност и разумност дипломатије српских краљевина извешће српски брод из опасности и избјећи ће сукобе са противницима, у толико прије, што ни ови више не желе сукоба са српским народом.

Са самопоуздањем гледајмо у најближу будућност.

Препаде и катастрофе нико данас у Европи не жели.

Све ће се добро свршити. Само још стрпљења и повјерења у коначну побједу наше праведне ствари.

То је утисак од свега досадашњег. *Ко сада противно мисли или вјерује, или је слајчина, или је болесни пессимиста, или је на зло упућен.*

Погинуо

Доброга старог баријактара Јакова Алексића нема више међу живима. Он је погинуо у потоњим боевима у Македонији. Он је на бољи пут отпутовао са ријеке Брегалнице мјесту, гдје јунаци и прави људи вјечно живе. Отпутовао је уз страшни тутањ српских и бугарских топова. Легао је на српску земљу у Македонији и покрио се славом и баријакм Краља Црне Горе, да стар и дугом борбом заморен мало отпочине.

Јакове, јуначе и јуначки сине, тихо ти вјечно почивање на пољима македонским! Твоје мисли, твоје тежње и вукле су те од младости пут крајева, жељних јуначког српског крика, — крајева, које данас притискују тама праха и прашине. Весели се, јер нијеси могао што боље и љепше доживјети!

Телеграфски извјештаји

Бугарска звјерства

Београд, 5. јула

Како из Скопља јављају, свакога дана стижу извјешта појединих команданата о звјерствима Бугара. Командант 4. батаљона 1. пука јавља да је на положају Кашка нађен љеш спаљеног српског војника, та су нађени комади одјела и крвав завој, што свједочи да је војник био најприје рањен. Нађено је више љешева са ископаним очима, косом, одераног лица. Сви нађени већином су голи на положајима. Иста дивљаштва саопштава командир дунавског коњичког дивизиона. Сви рањеници, преко којих су прешли Бугари, измлаћени су кундацима или испробадани ножевима. Командант 2. пука јавља, да је један српски рањеник нађен полумртв, коме је бугарски официр преломио повише лакта руку, а војници су му по наредби официра каменом истуцали прсте на обим рукама. Официр га је испитивао о положају Срба, па је опалио два метка на њега и оставио га мислећи да је мртав. (Б. П.)

Политичка ситуација

Београд, 5. јула

Данашња „Самоуправа“ под насловом „Пред новим временом“ пише, да је неоспоран факат да се у ратовима показује физичка и морална снага држава, којима се према тим снагама одређује и улога. Резултати садањег рата показују да је морална и физичка снага на страни Срба и Грка, јер је Бугарска потучена и ако је била њена војска бројно надмоћнија од обију савезника. Сада се имају уредити односи на основу реалности створени ратом и никнуту здраву природни односи, који одговарају правој физичкој и моралној снази Бал-

кана. Велесиле имају озбиљних разлога пустити да се нова оријентација изврши на реалним нормама размјера и снаге а побједиоци у овоме рату знаће извући поуку из бесмислуног напада Бугарске. Они неће ни за хегемонијом, ни за апсорбовањем туђих етнографских елемената; они ће се постарати за здрав природан ред Балкана. Говори Греја и Пишона држање је већине сила, које остављају слободу и вријеме Балканцима да уреде ствар и, што показује да се можемо надати да ће Европа својим немјешањем признати најпослије Балкану слободу да се сам одређује, а Балканци ће се показати достојни повјерења. (Б. П.)

Страхоте бугарских дивљака

Београд, 6. јула

Док данас са самога ратишта о операцијама нема још вијести, стигло је званично извјешће о звјерствима Бугара код прве провале у Криволак. Најприје је пријешао Вардар одред комита, убијајући све што је било Турака и свакога хришћанина, који није хтио узети пушку и пуцати на Србе. Њима су слиједили регуларне трупе командоване официрима, који су наређивали палење и рушење села. Одмах до Криволака убијено је 30 Турака. Варош Криволак запаљена је од комита, а послјике сасвијем је уништена од војске. У Неготину код Криволака убила је војска онај дио Турака који није доспио да побјегне и уништила градић сасвијем. У једном бунару нађено је троје дјете заклане. Код воде нађено је бајонетима убијено дијете када је било воду; држи и мртво у руци лолчић. Дјетету је шест година. Кад се српски 16. пук вратио у Неготин, нашао је на једном мјесту 652 љешева турских. Послије Неготина Бугари су пошлели Кавадару, али су становници побјегли на вријеме. Ту су упалили турски дио вароши. На сред пијавце скинули су до коже све српске војнике убијене. У Кавадару полудила је једна турска жена, јер је била присиљена да гледа како јој муче и убијају мужа. Између Пепелишта и Вручника нађена су два српска војника са одсјеченим удима у уста метнутим. Једно 200 метара даље нађен је један српски војник натакнут на ражањ и тек напечен, јер се ваљда прије него су доспјели да га испеку Бугари повукли, па га оставили. На Вардару нађено је више српских војника са одсјеченом главом. Очито била је намера Бугара нападајући Криволак да отворе пут комитама и четама у цијелу западну Македонију до Битоља како би починили исте грозоте и застрашили народ. Ето, у име такве слободе су тражили они Македонију! Сви су случајеви фотографирани и званично пописани. (Б. П.)

Нова бугарска влада

Београд, 6. јула

Говорећи о кабинету Радославова „Самоуправа“ каже, да лица у кабинету не дају гаранције за мир, али се ипак може десити да и шовени, када буду морали узети пуну одговорност на себе, хладно пресуде положај. Зато треба сачекати неколико дана и видјети прве кораке нове владе, па се онда одредити. (Б. П.)

Бугари у шкрипцу

Београд, 7. јула

Јуче су српске трупе узнапредовале од Зајечара до куле на бугарском земљишту и разбиле Бугаре потискиване уз губитке у правцу Видина. Напредовање Румуније преко Фердинандовца и њиховом

близином са српским трупама више Пирота бугарска војска видинскога оструга одсјечена је. (Б. П.)

Њега рањеника

Београд, 7. јула

Овамо непрестано стижу страни љекари. Јучер су стигли опет десет а пријављено је још неколико талијанских мисија. Од синоћ се одржавају опет стручни љекарски скупови као за вријеме прошлога рата. Ушљед брзе и добре њега свакога дана пуштају се кућама многобројни излјичени лаки рањеници. (Б. П.)

Турски официри у Србији

Београд, 7. јула

За два дана посебним возом биће отпремљени у Солун пошљедњи турски заробљеници, гдје ће их преузети турска комисија. Многи турски официри затражили су увршћење у српску војску за овај рат. Многима биће молба испуњена и употребиће се ови официри нарочито касније за вјешбу војника Турака у српској војсци нових крајева. (Б. П.)

Заплијењени топови

Београд, 7. јула

Јуче су допремљена још четири бугарска топа заплијењена на Владини. (Б. П.)

„Битка код Ђустендила“

Београд, 7. јула

Како на мјеродавном мјесту увјеравају, нијесу истините стране вијести да се од неколико већ дана бије велика битка код Ђустендила. Истина је само да долази до спореднијех позиционих боева и Срби сузбијају чешће нападе Бугара, хватајући терена. Срби без веће потребе не желе изазивати велику битку, осим ако је Бугари почну. Срби чекају резултате одлука нове бугарске владе. До сада још нема обавезних изјава бугарских, нити су изаслани делегати за преговоре мира. (Б. П.)

Бугарске подлости

Београд, 7. јула

Повлачећи се из пиротске границе, Бугари су оставили велике количине хљеба, надајући се да ће га Срби јести. Када је овај хљеб испитан, утврђено је да је загађен, те је зато сав уништен. У повлачењу на властитој бугарској територији Бугари су попалили дијелове својих села и то саме најстарије и трошне куће вјероватно да касније оптуже Србе да су палили. Све своје становништво одвлаче Бугари за собом тако, да сва села пушта остају. (Б. П.)

Бугарски делегати у Нишу

Београд, 8. јула

Вечерас у седам сати јављено је из Пирота да је на молбу бугарске страже јутрос у једанајест сати послан у Обреновац аутомобил да донесе бугарске делегате за преговоре о миру. У четири и по стигли су у Пирот бугарски делегати који долазе да умоле да се поведу преговори. Делегати су генерал Паприков, Иванчев и бивши војни цариградски аташе Топалашков са руским војним софиским аташеом Романовским и једним ађутантом. Са границе допратио их је пуковник Војислав Живановић. Пошто су у Пироту посјетили генерала Степановића, продужили су пут засебним возом за Ниш, гдје су стигли вечерас.

Чим стигну представници Србије, Грчке и Румуније биће први састанак. Ови преговори не тангирају ратне операције, које ће се наставити све до потписа прелиминара. (Б. П.)

Борба код Неврокопа

Атина, 7. јула

Према званичним извјештајима, снага непријатеља у четвородневној борби код Неврокопа била је много јача него што се претпостављало. Непријатељ је имао 22 топа од којих су Грци заплдијенили 18, а од ових су 6 узети на бајонетски јуриш. Бугарске су трупе растјеране и потпуно уништене. Путови су претрпани оружјем, муницијом и војничким стварима бјежећег непријатеља. Грчке трупе су ушле у Неврокоп одушевљено поздрављене од грчког и мухамеданског становништва, које живо поздравља краља ослободиоца. (А. Агенција.)

Споразум Грчке с Турском

Атина, 8. јула

Према сигурним извјештајима, преговори између Грчке и Турске односно обнове дипломатских односа почели су између владе грчке и Халил Кемал-Едином и довршени су. План споразума биће данас или сјутра поднијет министарском савјету ради ратификације. Питање о заробљеницима је уређено и они ће бити одмах пуштени; оштета за њихово издржавање у начелу је призната и уредиће се на међународној финансиској конференцији у Паризу или у Хагу. Султан се обавезао да ће штитити грчки патријархат, пошто се Грчка обавезала да ће протезирати мухамеданску вјероисповијест. Питање о капитулацијама, уговорима трговачким и другим уредиће се доцније а за сад ће остати status quo прије рата. Оштета ради заплијењене грчких бродова прије рата биће уређена од стране финансиске комисије у Паризу. Потпис споразума биће у Атини. (А. А.)

Савезници о миру

Атина, 8. јула

Данас или сјутра предаће Грчка, Србија и Црна Гора одговор на предлог руски односно прекида непријатељства. Три савезничке владе примају са задовољством предлог да ступе директно у преговоре са Бугарском односно закључења мира. Бугарска може послати своје изасланике и у исто доба потписати прелиминарни уговор о миру. Савезничке државе не могу закључити примирје прије него што Бугарска усвоји услове прелиминарног мира. (А. Агенција.)

Атина, 8. јула

Одговор Грчке на предлог Русије послан је у Петроград. (А. А.)

Грци продиру на сјевер

Атина, 8. јула

Бој се наставио јутрос на цијелој линији општим наступањем унапријед наших трупа. Крајње десно крило у долини Месте наставило је гоњење у правцу Мелоније. Према скорашњим извјештајима број заплијењених топова је 22, осим тога четири Крупова топа, које су Бугари били поставили на вису Папазчаир, источно од Неврокопа, Грци су послјике жестоке борбе освојили. Централна армија је сузбила јуче и данас непријатеља са свију његових положаја пут кланца Кресне; дивизије грчке са лијевог крила истјерале су Бугаре са свију њихових положаја утврђених и узеле Печавол, као и брдовите висове на сјеверу Печавола. (А. А.)

Турци хоће линију Марица-Једрене

Цариград, 8. јула

Порта званично саопштава, да је одлучила да окупира линију Марица-Једрене. (Б. К. Б.)

Бугари за одбрану Једрена

Софија, 8. јула

Три бугарске дивизије приспјеле су у Кулели-Бургас. Бугари се спремају на одбрану Једрена. (Б. К. Б.)